

aut euellit, crucificandi causa, hoc est gratia vñspā A di, furandive ligna, tunc non solum competit actio legis Aquile, & actio arborum casarum, comparatione damni dati in arboribus, ut dictum est, sed etiam simili competit actio furti comparatione lignorum, atque actio ad ligna exhibenda. Ita habetur, l. facienda. ff. arb. furt. cef. & l. verum est. 1. §. corrum, ff. de lurr.

6. Eius illara domino arborum, damnum in eis illarum sit, competit aduersus id damnum vi inferentem actio vi bonorum raptorum, vt habetur l. facienda citata, & l. 2. de vi bonorum rapt. que les vniuerter flatur, pro damno quocunq; datum cum vi competere actionem bonorum raptorum. Agere etiam poterit, si id potius maluerit, actione de vi publica, aut priuata, prout fuerit vis illara, ad pœnam eius legibus statuarum, ut supra, dum de rapina nobis erat termo, dictum est.

7. Est etiam peculiariter sanctum circa crimen arborum celarum, vt quamus damnum sit datum clā ac sine vi, integrum sit ei, qui illud est pafus, vel agere ciuitatis ad penam dupli modo explicato, vel agere criminaliter ad penam corporalem, vt malueritatis, si damnum sit notabile admodum, maximum in viibus, delinquens puniatur pena mortis. Si vero non sit tantum, puniatur corporaliter pena flagellorum, &c. aut alia simili, iudicis arbitrio, ita vi delicit, vt crimen ex modo delinqvientium, instar latronum etiam punitur. Ita habetur l. 2. ff. arb. furt. cef. & l. 28. tit. 1. par. 7. quam legem exponeat Gregorius Lopez ibi, vt mitior non sit, quam dispositio haec tenus ex iure communis explica ta, neque ab ea dificeret.

8. Qui imperat damnum inferri arboribus, siue libe ro homini, siue suo mancipio, id imperat, teneat de dano ab eis dato, ac si ipse illud decliceret, vt est per spicum, & habetur. l. furtum. ff. arb. furt. cef. Et idē dic de quoquonc; cooperante ad id damnum, comparatione huius pene, quod suprā sua loco de cooptantibus ad furtum, aut ad damnum datum, comparatione penarum pro eis crimibus statuarum, dictum est. Quando autem mancipium, inficio dominio, damnum in arboribus derit, nisi solueret dominus damnum & penam pro mancipio, teneatet tradere mancipium noxa. Ita habetur. l. furtum. citata.

9. Si colonus damnum derit in arboribus prædij, qd conductum habet, agi aduersus cum potest ad id damnum, vel ex condicto, vel actione arborum casarum: intentata tamen vna actione, locum in eo non habet alia. Ita habetur. leg. si colonus. ff. edictum tit.

10. Quando multi eandem arboreis secedunt, damnum vñl inuenientur, aduersus singulos agi potest in solidum ad totam penam: quia singuli totum id damnum dederunt totalitate effectus, licet non totalitate caula. Ita habetur l. si plures. ff. edictum tit. Non tamen intelligas, cum, qui damnum est pafus, toties in duplum accipere debere comparationem totius danni, quot fuerint illi, qui illud dederunt: id quippe irrationaliter atque ridiculum effet: sed, uno integre soluente damnum in duplo, ceteri liberi manent, vt nihil aliud ei soluant: teneantur tamen contribuere ei, qui loco pforatum totum damnum in duplum soluit, partes suas, vt de damno similiiter in alijs rebus dat. Disput. 697. dictum explanatumque est. Quando autem virus damnum dat in arbore multis communis, solum teneat soluere omnibus simili vñcam integrum penam, hoc est, duplum danni dati: omnibusque illi simili solum competit vñca actio aduersus eum. Ita habetur leg. si plures citata.

Quando duo germina coniunguntur in eodem stipite, aut in eadem integra radice, si ita coniunguntur, vt coniunctio eorum appareat super terra, censentur vna arbor, & non duæ: quando vero coniunctio eorum non appareat super terram, censentur duæ arbore. Ita habetur l. si germina ff. arb. furt. cef. Id vero scire inservit, vt ibi notari glof. Accusati, vt intelligenti, si pro vñ aquaque arbore casfa, aut euifa, certa pena lege aliqua sit lanceta, quando debeatur vñca pena, & quando duplex.

Actio arborum casarum competit domino earū aduersus eum, qui damnum dedit. Et competit etiā emphyteuta, qui dominum vii habet perpetuū: sed pro approximatione damni, quod respondet præsē domino vñl, vt illi adiudicetur duplum damni illius: quod reliquā vero approximatione damni prætariatis, competit domino directo actio, ut ipsi duplum approximatione etiā adiudicetur. Arque hoc est, quod intenditur. l. cedere. ff. arb. furt. cef. Ea vero lex denegat hanc actionem vñfructuario. Id tamen gloria ibi intelligitur de actione arborum casarum directa: fecis vero de vñl, in sensu Disput. 697. circa actionem legis Aquilia explicato: nam sicut actio legis Aquilia conceditur vñfructuario, vt habetur l. item Melia. §. vñl. ff. ad legem Aquil. & in calce Disput. 697. dictum est, intelligiturque id debet de vñl actione, sic etiam concedi ei debet actio arborum casarum: cum sit par ratio. Quoad legitimos vero a lios tétores prædij, cuius arboribus damnum est datum, quoniam eis competit actio loco ac nomine domini arborum, vt pœna domino acquiratur: & nūl luminos posse ipsos agere ad damnum præcise, si quod eis inde etiam resultant, dic ut in calce Disput. 697. dictum est circa reliqua damnata.

Qui agrum, in quo arboreis erant, vendidit, aut quisquis alio titulo in aliuum transfluit, si, antequam eum alienaret, damnum datu illi fuit in arboribus, poterit, post illud alienatum, agere aduersus eum, qui damnum dedit, actione arborum casarum, ad ipsumque pertinet duplum eius damni, & non ad nouum agri dominium. Ita habetur l. vñl. ff. arb. furt. cef. Hac de damno arboribus illato.

Quod vero attinet ad damnum, quod ex arboribus prouenit. Quando arbor vñs pendet super dominum alterius, vnde cœnire potest, vt ex frondibus, floribus, aut fructibus, qui ex ramis decidunt, aut ex ramis ipsis, impeditur defuritus aquæ pluviae per tegulas, aut aliud damnum sequatur, tunc, cito arbor à principio ritè fuerit plantata, domino domus conceditur adire iudicem, qui domino arboris denunciaret, vt, non solum quod superemeret, præcidat, sed etiam ut eam radicem scinderet, aut euillat. Ita ut ex nullo tempore possit id damnum imminete: dumque, comperto eam arborem supra dominum alterius pederet, teneat id illi denunciare. Si vero dominus arboris, facta ei denunciatione, in mora sit, eam scindendū, tunc dominus domus potest illam excedere, accipereque fibi ligna omnia eius arboris: neque dominus arboris potest id impeditre aut prohibere. Ita habetur l. 1. ff. de arborib. cedendis. & l. 28. tit. 15. par. 7. Quod satis consonanter ad rectam rationem, ad naturamque ipsam rei, & ad ius communem exprimit, iudicem esse prius ad eundem, denunciationemque iudicis autoritate esse faciendā. Vnde de probanda non est opinio Bartoli. l. citata, quod scilicet fatus sit, dominum domus denunciare domi no arboris, vt eam succidat, & postra, si dominus arboris in mora sit, dominus domus possit eam succidere, sibiisque vñfructario ligna. Ius vero id petendi ac faciendi non solum competit domino domus, sed etiam vñfructario illius: quoniam sua etiam intereft, eam arborem nō pendere supra talen domum. Quod si multi sint domini domus, supra quam pen-

det

det arbor aliena, singuli eorum habent etiam ius in solidum, idem petendi ac faciendi: sicut singuli etiā vendicare possunt feruitem ei domui competenter. Vtrunque habetur. l. citata.

Quando radices arboris alienæ praeditiū afferte incipiunt fundamentū, parietibus, alicuius domus, tunc idem ius est domino domus, vt succidatur, aut euillatur, ita ut omnino nec noceat, nec nocere deinceps possit, ac quando arbor pendet supra domum. Ita habetur. l. C. de interdicto. Quia

air, quamvis hic eventus non comprehendatur in editio prætoris, qui habetur. l. ff. arb. ced. si ad sola illius editio verba attendas, si tamen ad paritatem rationis, intentumque illius legis adiuvetas, effe similiiter subuentum à iudice in vitroque eventu. Vnde glof. l. C. de interdicto, & doctores ibi, du

B

bitant, vtrum, etiam in hoc posteriori cœntu, subue niendum sit domino domus actione directa ex illo prætorio editio, & verò solum vñl, quasi directa solum competit in cœntu, quem sonat & statut editio, vñl vero, quando fit extenso editio per interpretationem ex æquitate ac paritate rationis; an autem solum competit actione factum subiunctaria officio iudicis. Lætitia quam doctrinam actio legis Aquilia distinguunt etiam, in directam ex lege Aquilia, quando verba legis, vt primò lata sunt, eveniunt comprehenduntur in editio illo prætorio, artendo non tam verba illius, quam ad intentum illud referentes, iuxta quod loqui videtur. l. C. de interdicto: si vero aliter loquuntur. Vnde vero hec omnes subtilitates a iure, quae ad initiali aliud inferuntur, quam ad obsecrum illud redendum, & ad lictum ambo, ac multiplicationem. Unde mētò illi huius Regni dum tit. 1. par. 7. fermi illi est de damno doto, & dispositione legis Aquilia, eas non curat, dicere possumus, ex legibus eius tituli, semper in hoc Regno dari actionem, directam in omni cœntu, in quo de iure communis datur actio directa ex lege Aquilia, vñl, vel subiunctaria in factum.

C Quando arbor vñs pendet in agrū alterius, tunc, si arbor in altitudine excedat quindecim pedes à terra, dominus agri, in quem arbor aliena pendet, pot similiiter, adiutori, illum admoneat facere, vt præsidat solum excessum ultra quindecim pedes. Quod si, admonebit, in mora fuerit, cum præcindet, tunc dominus agri, in quem tam pendent, poterit illos præscindere, & accipere fibi ligna, que non præcidentur: neque alter potest id impeditre aut prohibere. Ita habetur. l. 1. §. deinde ait prætor. ff. de arb. ced.

D Gregorius Lopez. l. 28. tit. 15. par. 7. verb. otro si dezerios, cum Luca de Pena, ait, quando aliqui diuieruntur inter se agrum, ita quod in confinio partis, que vñl eorum contigit, erat arbor, cuius ramii, vñl, quindecim pedes à terra, pendebant iam supra aliam partem agri, quia alterum contingit, aut vñus vendidit vñl partem sui alii alteri, in quam, ut ex qua, pendebat similiiter in altera ramii vñl quindecim pedes à terra, tunc jocum non habet eam dispositionem legis. Quoniam quasi cum ea lege est facta diuisio, aut venditio, vt arbor ita maneret, alterque id, quasi feruitem sustineret, argumento, leg. quod principi in princ. ff. de aqua pluvia arcenda: Quando autem tempore diuisione, aut venditionis, arbor, que manebat in confinio, non excedat quindecim pedes à terra, tunc, si accretas vñl quindecim pedes, or primè quod excessum habebit locum edictum illud prætoris.

Vtrum autem dominus arboris, cuius ramii, vñl, quindecim pedes à terra, pendent in agrū alterius, possit se aduersus hunc alterum tueri præscriptione, quod si pepererunt triginta aut quadraginta annis: Respondet ibidem Gregorius Lopez, cum edicti Luca de Penna. Quoad id, quod arbor crevit, aut produxit, infra triginta annos, & pendet, non esle lo cum præscriptione.

Offensa, legem. 28. tit. 15. part. 7. cum in reliquis,

quæ de arbo pendente in agrum alterius dicta sunt, cum iure communis conueniat, in hoc tamen discedere; quod non præcipiat attendendum est, an ram pendente quindecim pedes à terra, vel non: sed vt, si nocuerint, & quoad id, quod nocuerint, præcinduntur, ut vero non nocuerint, & quoad id, in quo non nocuerint non præcindantur, vt ibi Gregorius Lopez notat. Fortasse tamē ea lex iuxta dispositionem iuris communis est intelligenda, vt scilicet tunc nocere sit cœnendi ob nimiam vñbram, vt habet dispositio iuris communis, quando elevarū à terra sunt vñl quindecim pedes: non vero quando non adeo sunt elevarū.

Quando arbor ita pendet in viam publicam, vt commodum transitum quoquomodo per eam impedit, impunitur iij ramii ex illa, qui transiunt modum aliquo ex parte impedient. Ita habetur. l. 28. in finet. l. 1. par. 7. & cœnent. l. 2. (alias. 1.) §. deinde ait, verò solum ex fundo tuo. ff. ne quid in loco pub.

D I S P V T . 700.

De crimen falsi, quatenus ex illo damnum in rebus proximi externis refultat. Et in primis de eo, qui sibi, aut alteri, qui in potestate ipsius sit, aut in cuius potestate ipse sit, scribit legatum, aut hereditatem, in alterius testamentum, & de eo, qui rem candem duobus vendit.

S V M M A R I V M.

1. Falsi crimen quot modis committatur. Et quæ pœna pro illa statuit, quando gravior alia, aut minor, non computatur latuita. Et deportationis pœna, quamvis in vñl non sit, cur in Insuffania sit in vñl.

2. Falsi crimen publicum est, de quo proinde quamvis de populo accusare potest, excepto crimen partis suppeditati. De crimen autem falsi quamvis accusat intra viaginta annos ab eo commissu.

3. Falsi crimen vt incurritur, requiritur dolus, nec sufficit lata culpa, que in criminibus dolo non equiparatur. Requiritur etiam, ut nōcumentum momenti alicuius ex ea falsitate sequatur, alioquin non punitur pœna ordinaria.

4. Damnum ex crimen falsi iniunctum datum, in exteriori & in conscienti foro est restituendum. Testis tandem, qui in suis testificari, veritatem subiicit, crimen falsi incurrit, non tamen teatur restituere ei, quem non adiuavit, detrimetum, quod vita est: quia si solum peccauit contra caritatem, & obedientiam, non vero contra iustitiam.

5. Falsi crimen incurrit, qui est, aut eum, qui sub ipsius testificate est, aut in cuius potestate ipse est, scribit hereditatem, aut legatum, in alterius testamento, iuratum que est, quod ita in suum commodum scribit. Et quando id locum etiam habeat in testamento nuncupatio. In foro autem conscientie validum est, si nullare ipa interuenit falsitas.

Falsi

- 6 Falsi crimen non incurrit qui ei, qui in ipsius est potestate, hereditatem scribit, aut legatum, quando totum ad eum spectat, cui subscrribatur.
- 7 Falsi crimen incurrit pater, qui filio in ipsius potestate constituto, scribit hereditatem, aut legatum, et solum commodum ususfruitur, et administrationis ad ipsum pertinet, dum ille sub ipsius fuerit potestate.
- 8 Falsi crimen non incurrit, si dispositio est falsa, quando aliquis alterum scribit hereditatem, aut legatum, & se substitutum illi fiduciommisarium.
- 9 Falsi crimen incurrit, si dispositio est nulla, quando ad duobus, qui sub potestate sunt testatoris, viuis alteri scribit legatum, aut haec editam, quam de post mortem testatoris viuis coram recasuris est in postulatum alterius.
- 10 Falsi crimen non incurrit in eiusdem explicatis, si dispositio est valida, si testator propria manu subscrivit, se id illi relinquere in particulis idem si in generali subscrivat, confirmo, qua tali relinquendo si in potestate erat testatoris. Si vero non erat in potestate illius, crimen falsi non incurrit, et inuidit de dispositio, quem quando constat testatorum precepto, si illi scribere testamentum illud aut codicilium, & si sub potestate testatoris era, non incidit in crimen falsi, & dispositio est nulla. Si vero sub potestate illius non era, crimen etiam falsi incurrit.
- 11 Falsi crimen non incurrit filius emancipatus, radiisque est dispositio, si in testamento patris, aut matris, in dictum solum se scribat hereditem, in quo ab inventato erat siue filius. Si vero in plus se scriberet, crimen falsi inveniretur, & dispositio est nulla.
- 12 Falsi crimen incurret, si dispositio est nulla, si patrui, aut consanguinei patrui, in id se scriberent heredes, in quo ab invento, sicut subscrisserunt. Vix enim in testamento mariti scriberet, ut dos et latim mortuo marito solueretur, aut creditor in testamento debitor scriberet, ut ante diem, in quo erat solendum, debitum ei solueretur, sua debita non amitteret, sed id tamen testamentum anticipet.
- 13 Falsi criminis pena locum habet in eiusdem explicatis, si testamento, aut codicilis integre, & cum debita solemnitate sunt facta, sive ex præteritione, aut exhortatione, vel ex alia causa reddantur nullae.
- 14 Falsi criminis pena locum habet in eiusdem explicatis, si testamento, aut codicilis integre, & cum debita solemnitate sunt facta, sive ex præteritione, aut exhortatione, vel ex alia causa reddantur nullae.
- 15 Falsi si non incurrit penam, qui in testamento, scilicet testatoris impuberi tutorem scriptis, quid inde incurrit.
- 16 Falsi crimen, etiam quia confessor falsi instrumentum, incurrit, qui falsi se hereditem, aut legatarium, scripsit, restituere in conscientia foro tenetur damnatio omnia alijs inde subsequitur.
- 17 Falsi crimen non incurrit, qui prohibet alium testari.
- 18 Falsi crimen incurrit, qui tandem rem videt dubios. Et non necesse est acceptare pretium ab ipso.

A gere de crimine falsi, non ad hunc, sed ad confequentes tractatus, maximè ad quintum spectat. Hoc vero loco, hac, & diuibus sequentibus disputationibus, solum de illo est dicendum, quatenus conseruatur habet damnatio iniuriam in rebus proximi externali, ex illo invenit resulst. Falsitas vero, ex qua hoc crimen incurrit, & à qua, qui illud committit, falsus, falsarius, nuncupatur, non solum verbis, committitur, ut si quis dolosus falsum testificetur de aliquo, aut etiam scripto, vt si tabellio vnu pro alio dolose

- scribat, sed etiam facto, dolose aliquid efficiendo, quo perniciose aliqui rebus ipsi decipiuntur, vt supponendo partum alienum, mensuras, aut pondera, deprauando, monetas adulterando, & similia alia efficiendo, quibus homines rebus ipsi, in iplotum, aut in communis boni, detrimentum, decipiuntur. Atque hoc crimen in calibus expensis à iure incurrit: qui varij sunt, neque eandem habent à iure fluctuant pœnam. Tametsi pena ordinaria pro hoc crimen sit, in hominibus liberis, deportatio in perpetuum, & confiscatione omnium honorum, nisi habeant ascendentem, aut descendentes, vel etiam collaterales vij; ad tertium gradum, nam tunc hi succedunt in eis bonis post dispositiōēm authenticā, vt nulli iudicium, sive, & non pertinent ad fiscum, in principio verdō pena est vltimum supplicium, hoc est, mors naturalis. Ita habetur l. §. vlt. ff. ad leg. Cornel. de falsi & §. item lex Cornelia de falsis, instit. de publ. iudic. & l. 6. tit. 7. par. 7. atque ea pœna est intelligenda incurriri pro crimen, quando alia grauior, aut minor, non exprimitur, ac compertitur imposita. Cum vero deportatio non sit hodie in usu, alia arbitriaria imponitur, vt Gregor. Lopez, l. citata, & Iul. Clar. lib. 5. sent. §. falsum, num. 40. & §. vlt. q. 67. num. 8. cum alijs, quos referunt, affirmant. In Lutitania vero, quia sunt infideles, & loca, ad quæ incolumi expediti malefactores, hec pœna videtur esse in usu, dum homines frequenter damnantur in exilium in Insulam diu Thom, in Bratilican regionem, & in simili alia loca. Bartol. potuit penam ordinariam sub potestate testatoris era, non incidit in crimen falsi, & dispositio est nulla. Si vero sub potestate illius non era, crimen etiam falsi incurrit.
- C
- 19 Falsi crimen non incurrit filius emancipatus, radiisque est dispositio, si in testamento patris, aut matris, in dictum solum se scribat hereditem, in quo ab inventato erat siue filius. Si vero in plus se scriberet, crimen falsi inveniretur, & dispositio est nulla.
- 20 Computatur vero hoc crimen inter delicta publica, et iustitia, infra de publ. iudic. §. item lex Cornelia de falsis, & l. 1. ff. cod. titu. & l. 5. titu. 7. par. 7. affirmant Gregor. Lopez ibi, Anton. Gom. l. tom. var. refol. cap. 1. num. 4. Iul. Clar. l. lib. sent. §. blasphemia, num. 4. & §. falsum, num. 1. Quando autem iudicium est publicum, quilibet de populo potest de illo accipere, etiam si tua nihil interficit, ut habeatur infra de publ. l. 1. & l. 5. citata, affirmant. Quod Doctores citati vbi sup. Ant. Gom. & Iul. Clar. nul. Tametsi aliqua in particulari, interdum excipiatur, circa que non quibus de populo potest accipere, ut in crimen falsi excipitur, partus suppositus, de quo non quis nimis accusat, vt videbimus. Porro integrum est cuilibet accipere de crimen falsi intra viginti annos à commissione delicto. Ita habetur querela. C. ad leg. Cornel. de falsis, & l. 5. citata.
- D
- Ad crimen falsi necessarius est dolus, neque est falsis est factum per errorem, etiam ex lata culpa, vt conflat ex l. nec exemplum. C. ad legem Cornel. de falsis, & affirmat communis doctorum sententia, quan referunt ac sequuntur Syluester verb. falsum, num. 1. Ant. Gom. l. 8. tauri. n. 1. & Iul. Clar. l. lib. sent. §. falsum, num. 42. Licet enim in contradicibus, ut aliquis alij pereat, soluerere id teneatur, lata culpa dolo aquiparetur, ad incurrendum tamen erit, pro quo pœna corporalis est statuta, art. 3. vt ea qui puniri valeat, lata culpa non aquiparatur dolo, vt cum glofali, l. actionibus. §. sed in his verbis non etiam ob culpam, sed in item inran. affimat communis doctorum sententia, quam Iul. Clar. l. libro sent. §. vlt. q. 84. num. 1. referat ac sequitur. Item, vt crimen falsi incurrit, necessiter est ut falsitas sit circa id, quod praetudicium aliquod proximo afferre possit. Vnde, si quis depravet scriputur, ex cuius deputatione nullus, aut leue admodum, praesudicit obvni potest, vt quia illa in se erat iniuriosa, aut aliqua alia ratione, vel si testificando in iudicio, falsum dicat circa circumstantiam, quæ nullus, aut perexigui-

lit momenti, aut circa aliud simile, non incurrit ut crimen falsi, saltem vt ordinaria pena debeat puniri. Ita, consentanea ad glossam, l. damus, verb. priuatas. C. ad legem Cornel. de falsis, communis Doctorum sententia, quam referunt ac sequuntur. Courat, cap. quamvis pactum, par. prima, §. 7. num. 6. Naturam de datis & promissis pro iust. vel gratia, n. 14. Sylvestr. n. 1. citato, & Iul. Clar. §. falsum citato, num. 44. iunctio, num. 14. antecedente, qui addit, puniti nihilominus debere penam extraordianaria stellionatus iudicis arbitrio imponenda, de qua in calce, Disput. 5. 2. dictum est.

Illiud vniuersum est dicendum, quod attinet ad damnam in rebus externis ex crimen falsi proximo subsequuntum, & quod ad præsentis nostrorum institutum attinet. Tam in exteriori, quæ etiam in conscientia foro, refarcientur esse damnum ab eo, qui id crimen falsi committit, quando falsitas, crimen falsi, in causa fuit, vt sequeretur tale damnum, vt regulariter esse folet, Iul. Clar. §. falsum citato, n. 19. de teste, qui in crimen falsi testificando incidit, sic aut: Item falsis falso tenetur versus partem de omnium damno contingente propter falsum testimonium, secundum regulam, quam tradit gl. s. in presbyterum in gl. s. in homici. Hoc tamen intellige, vt procedat in foro contentioso: sicut autem in foro conscientie. Nam in hoc foro non tenetur, nisi de falso testimonio, non autem ex damno ex illo subsequente. Ita singulariter dicit Vinc. in c. 1. de custodi. Euclar. quem sequuntur coeteri doctores, vt dicit Corfetus in suis sing. in verb. testi, vers. si aliquis. Quod nota, quia de facili quis responderet contrait. Haecens Iul. Clar. Quod si id intelligat de teste: qui contrarium dixit, res ipsa habebat, easque ratione in causa fuit, vt in contrarium feretur sententia, ac erat ihereda, certe tunc contra iustitiam peccauit aduersus eum, qui eo falso testimonio damnatus est, siuum veus non obtinuit, & proinde restituere et teneat in foro conscientie, nulla expedita alia sententia, totum damnum inde ei subsequuntur, tanquam vera causa, aut concusa, iniulta totius illi danni, neque est cui id in controvirementum vilium vocetur. Idem dic, quando solum tuberculifel veritatem, quæ fibebat, accedendoque ita id testificandum in causa fuit, vt si quis parte iustitia stabat, non adhuc retalios testes, vt Disput. 8. 3. vtrumque dictum à nobis est. Eadem disputatione diximus, quod solum testificari tenebatur ex caritate & ex obedientia, quia à potestate publica iussus fuit ea de testificando, veritatemque, quam sciebat, solum subtilitatem, non luiteque eam manifestare, tunc quam plurimos doctores affirmare, peccasse etiam contra iustitiam, te neque proinde restituere proximum damnam omnia subfe. quia ex eo, quod suo testimonio non aperuerit veritatem, quia is proximus sius est consequeatur: nobis vero diximus contrarium videti verum, nempe peccatis solum contra caritatem, & contra obedientiam publica potestati unc debitam, non vero peccasse contra iustitiam, ac proinde non teneri in foro conscientie restituere damnam ex eo, quod te ritamen tuo testimonio non aperuerit, ei proximo subfequitur: et quod rediximus eo loco, copiosius nos esse dicturos traxatu quanto: atque in eadem nunc sumus sententia. Quare, si in hoc solo euenu Iul. Clar. estet lo juvus, tunc ei non repugnat res. Quoniam, qui ita contra caritatem ac obedientiam veritatem occulat, verè incurrit in crimen falsi, vt affirmat communis doctorum sententia, quam Courat, cap. quamvis pactum, par. 1. §. 7. num. 5. referat ac sequitur: est enim eo ipso reus contra Deum, & contra publicam potestati, ac contra proximum suū, vt Augustinus ait, cap. 1. de cri. f. & c. quisquis. 1. 9. 3. quod sat is est, vt crimen falsi testis incurrit dicatur.

vxoris, iniuncta est ea institutio, aut legatum, incidit que in peñam legis Corneiae de falso. Ita habetur, l. quæ in testamento, ff. de his qui sibi ad scribit.

Quoniam, quando pater scribit in testamento aliquius legatum filio, quem naber in sua potestate, idcirco legatum est nullum, & pater incidit in peñam falsi, quia ex tali legato commodum in patrem redi dat, eo quod si pater per filium suum familias sibi acquirat, inde efficitur, quod si pater, habens filium in sua potestate, illi scribat legatum, in testamento eius, qui rati filio aliud relinquat, tanquam committitio, occasioneve iniuria, in quo eventu tale legato est bonum castrum comparatione talis filii, ut dispe 150. explanatur falso, neque acquiritur patris, sed est proprium bonum filii quoad dominium, administrationem, & dispositionem, effectivum, inquit, quod si pater tale legatum scribat ei filio, neque legatum sit nullum, neque pater incidat in peñam falsi, quia effat ratio legis, o. quam sub ea pena erat prohibitus, patrem filio, qui sub ipsius est potestate, scribere legatum in alterius testamento. Ita habetur expelle eadem, l. si pater filio, ff. ad leg. Corne. de fal. Hinc colligo, quia locumque ita legatum, aut hereditatis, relinquere falso, vt neque vtius fructus illius attine re debetur ad patrem, tunc, cito id legatum, o. cum hereditatem, pater scriberet filios, qui sub ipsius est potestate, in testamento alterius, neque hereditatis, neque legatum, est nullum, neque pater incidet in peñam falsi, propter eandem rationem. Sicut neque quando pater filio suo emancipato, & filius mari, vel mater filio, scribit hereditatem, aut legatum, in testamento alterius, iuriibus non est dispolatum, vt in nulla, & vt incurrit pena falsi.

Quæstio.

Vtrum autem to lum commodum vtius fructus, qd. post iura Codicis & authenticorum, comparat pater in bonis aduentis filii sui familias, cum tamen quondam de iure Digestorum, quod lata hac de re fuit lex Corneia de falso, etiam comparat proprietatem, & omnino quicquid talis falso acquirebat, attingebat ad patrem, non fecus ac quicquid mancipium acquirit, pertinet ad dominum suum, vt in quod illo solum commodum sit hodie falsi, vt si pater legatum, aut hereditatem, scribat filio suo familiis in testamento alterius, iurit sibi nec nulla, & pater falsi ponat incurrit: Partem negantem possimus suadere. Quoniam, si filius matris scribit legatum, aut hereditatem, in testamento alterius, vel filius emancipatus, scribat si militer patri legatum, aut hereditatem, in testamento alterius, validia haec sunt, vt supra dictum est ex, l. si pater filio, ff. ad leg. Corn. de fal. nihil impedit, quod iure hereditario, aut alia ratione, tali filii obuenire possit commodum ex eo legato aut hereditate: quare idem dicendum videtur de parte comparatione filii sui familias, nihil impediente, quod interim dum pater vixerit, & filius non fuerit emancipatus, pater per habitus vtius fructus, & administratione, talis legati aut hereditate. Res sane est dubia. Propendo tamen magis iniunctum id esse, & patrem incurrit peñam falsi. Tum quia id ita statuunt iura de re, quando ex tali legato, aut hereditate, ex ipso patri acquiritur commodum: administratio vero, & vtius fructus, talis legati, aut hereditatis, verè est commodum, quod ex ipso acquiritur patri. Tum etiam, quoniam vt habetur, l. filius ff. ad leg. Corn. de fal. si filius emancipatus in testamento patris scribat legatum mancipio, eidem filio & Tito communis, filius incidit in peñam falsi, & legatum est nullum, non solum quoad patrem, quam per id mancipium, sibi commune cum Tito, erat conse quitur, sed etiam quoad totum, atque adeo etiam quoad patrem, quia Titius acquiritur erat per id mancipium ergo eodem modo, in re, propofita, pater incidit in peñam falsi, & legatum est nullum, no

Argum.

soli quoad partem illius, hoc est, quod ad ministracionem & vtium fructum illius, quia per eum solum erat ex ipso acquisitus, sed etiam omnino, atque adeo quod id, quod filio ex colegato erat obsecutum.

Ad argumentum.

Neque est eadem ratio de filio, qui legatum in testamento alterius scripsit matre: quoniam matre sola confequitur immediate id totum commodum a legatum, & filius nihil ex illo confequitur ex ipso per matrem; & autem remoto potest ex intervallo inter hereditario, aut alia ratione, puenire possit filio commodum aliquod ex eo legato, neque reddit illud nullum, neque efficit eum filium incurrit peñam falsi. Unde l. Iulius Claudius in fine, ff. ad leg. Corne. de fal. habetur, t. quis in testamento alterius duos heredes scribat, apposita clausula, quod si illi sine liberis decedant, hereditas obueniat ei, qui retinam scripti, lumen non incidere in pena falsi ex eo, quod sit in fiduciomillariu hereditatis illius scripsit, & possit confequi hereditatem, si illi postea sine liberis decedant. Ratio autem est, quia nihil confequitur ex ipso morte testatoris, sed hereditatem totam confequitur alii: quod vero ipse in eventu, quod il fine liberis decedat, id fiduciomillium consequatur ex testatoris prescripto, neque efficit cum res falsi ex eo, quod eam clausulam scripsit, neque fidei comitum illud nullum reddit.

Lege de eo, ff. ad leg. Corn. de fal. habetur, si quis in testamento eius, in cuius potestate est, scribat legatum, et qui in eiusdem testatoris est potestate, incide re in crimen falsi, & legatum est nullum. Glosa ibi exemplum addibet, vt si unus filius suus in testamento patris, fratris tuo, filio etiam familias eiusdem patris, scripsit legatum. Hoc tamen solum est reputandum neque cum haec tenet dictis, neque cum textus ille reddit, contentit. Etenim ex legato alterius fratris non magis fratri scribenti testamento prouident commodum, quia si vterque efficit emancipatus, aut alter efficit extranei comparatione testatoris, atque inter se quod autem neque is, qui legatum scripsit, est in potestate eius, cui relinquitur, neque ex eo legato commodum reportat, vt si legatum non reddit nullum, neque illud scribens, pena non incurrit falsi, vt ex dictis, atque ex iuriis suis citatis, liquet. Eam vero legem intelligo, quod ita terrena est sub potestate testatoris, vt si, cui legatum scribitur, aut qui legatum scribit, per mortem testatoris recusat, sit in potestate testitorum id legatum, aut eius, cui scribitur, vt si filius suus habens filium, nepotem testatoris, in testamento sui patris scribat filio suo, nepoti testatoris, legatu de iure enim communis vterque erat sub potestate talis testatoris, vt in materia de patria potestate dictum est, & cum nepos, ex eodem iure communis recusat, efficit in potestate sui patris, pater comparatus erat id legatum more tales testatoris, de iure quidem Digestorum omnino, & de iure Codicis & authenticorum, quo ad vtius fructum, & administrationem, vt dictum est. Aliud vero exemplum est, si filius suus in testamento patris scribat legatum mancipio, quod in potestate testatoris sit, attamen quod morte testatoris recusat, sit in potestate talis filii, quia videlicet per mortem patris confequitur est id mancipium. Atque cum his exemplis, non vero cum glossa exemplo, contentit aperte ratio, quæ in eo textu hisce verbis redditur: quibus rei (hoc est legati) emolumentum ad patrem (filium uidelicet testatoris) dominum usque pertinet, ad quem pertinet, si filius, seruus, & sibi scripsit. Quasi dicat, non minus in his eventibus pater nepos testatoris, & dominus, qui acquirit mancipium illud morte testatoris, confequitur testatoris morte emolumentum talis legati, quam si idem nepos & mancipium idem legatum fibi meatus scripsisset.

in 764

in testamento eius testatoris: quare sicut in hoc eu tu legatum effet nullum, & hi incurrent peñam falsi: ita in illo a jro eventu legatum erit nullum, & filius familiæ talis testatoris, ponam incurrit falsi.

Circa cumentus omnes haec tenet explicatos, in quibus dictum est, scribentem legatum, aut hereditatem libi, aut alteri, in testamento alterius, incidere in peñam falsi, legamusque, ac institutione hereditis, se nulla, est adhibenda sequens limitatio seu exce pto. Quod si testator subscrivit specialiter, se reliquie in testamento, aut in tali codicillo, talem haec dem, aut tali in particulari relinquere tale, aut tantum legatum, tunc, qui id scriperat in testamento, aut in codicillo, in nullam incidit peñam, & valida sunt ta lis institutione hereditis, aut legatum: quia cellat omnis praeemptio fallitatis ex tali subcriptione in particuli rari testatoris. Si vero id subscrivit folium in generali, dicendo omnia, quæ talis relinquio, aut quod tali re linquo, confirmo, etiam si non exprimat in particuli rari, quod tali persona relinquat, via ait glossa, l. 1. §. ad testamento, verb. subscriptio, ad leg. Corn. de fal. t. 1. is, qui eam ultimam voluntatem scripsit, era sub potestate testatoris, quia videlicet, vel erat illius filius familiæ, vel illius mancipium, utique talis scribens non incidit in peñam falsi, & valida sunt talis hereditis institutione, aut legatum: si vero scribens est extraneus comparatione testatoris, hoc est, neque filius familiæ testatoris, neque eius mancipium, non incidit quidem in peñam falsi, attamen ea institutione hereditis, aut legatum, nulla sunt. Ita habetur, l. 1. §. ad testamento, verb. inter filium, leg. filius, & l. 1. Iulius Claudius, ff. ad leg. Corn. de fal. & l. 2. C. de his qui sibi adscribunt: iunctis glossis in his omnibus iuribus. Item, quando conflat, testatorum praecepisse ei, qui testamentum talis, aut talem codicillum, scripsit, et scribere, tunc, si, qui id scripsit, et sub potestate testatoris, quia scilicet etat filius suus, aut mancipium illius, non incidit in peñam falsi, etiam si generalis subcriptione testatoris non fuerit addita, excusante eiusmodi scriptorem a tali peñam testatoris praecepio, cuius obedientiam commode declinare non poterit; nihilominus tamen ea institutione hereditis, aut legatum, vel etiam scriptio libertatis propria manu mancipium, sunt iniuncta: si vero is, qui scripsit, erat aliquis alius, institutione hereditis, aut legatum, sunt iniuncta, & scriptor incurrit peñam falsi. Hec habetur, leg. ultima, Cod. de his qui sibi adscrip. l. filius, iunctis glossis verb. licet iussi, & sequentibus, & l. 1. Iulius Claudius, ver. & quatenus, ff. ad l. Corn. de fal.

Quando filius emancipatus in testamento patris (idem dicerem in testamento matris, cum hodie eodem modo competat, ei successio matris, ac patris, comedite modo fit ei debita legitima in utrumque bo nis) scripsit se hereditem, tunc, si in toto id, in quod se scripsi se hereditem, iuste futurus ab intestato erat eidem patris, de aquitate non incidit in pena falsi, ya lidaque est talis institutione. Ita habetur, l. 1. C. de his qui sibi adscribunt. A contrario autem sensu, si pater alium aut filios habebat filios, atque vius eorum ema cipatus, propria manu sibi scripsit plus, quam ex eodem patre obtinuerat erat ab intestato, sane reliquie effet nullum, & ille incidet in peñam falsi.

Quando si patronus in testamento liberti, aut alius confanguineus testatoris, qui non effet filius illius, sibi in testamento eius scripsisset, quantum obtinuerat ex illo effet, si ille ab intestato dicebatur, tunc in currere in peñam falsi, & quod ita scripsisset, effet nullum, vt affirmat glossa ultima, leg. prima, Cod. de his qui sibi adscrib. & habetur, l. si quis legatum, §. vt ff. ad leg. Corn. de fal. Ratio autem est, quoniam non ita arcta debita est reliquias portio in bonis testatoris, sicut filii debentur in bonis suorum patre.

Tom. III. Pars Posterior.

A tum: Quod si vxor in testamento mariti scriberet, ut ipsi dos, sibi debita, solueretur ita ut mormo testatore, aut creditor in testamento sui debitoris scriberet, vt debitor suum ipsi solueretur ante die, quia alioquin foli erat debitor, tunc ea de causa debitum suum non amitteret, foliendum tamen eis effet tempore alioquin eis debito. Ita habetur §. vltim. citato.

Quando mancipium matris, iustus, in testamento filii, scripsum matrem legatum, aut filia libi in testamento matris per ignorantiā scripsum legatum, ve nia eis conceditur, ut paniunt pena falsi. Ita habetur, l. Iulius Claudius, §. penultimo, ff. ad leg. Corn. de fal. Et vniuersim, quando persona, qui id scripsit, est talis, ut praesumendum sit ex ignorantiā id fecisse, vt quia mulier erat, aut rusticus, vel miles, facie ei conceditur venia pena legis Cornelie de falsis, à principe, aut supremo senatu, modo pro ficeatur, le velle abstineret ab eologato. Ita habetur leg. senatus, & leg. penultimo, C. de his qui sibi adscribunt. Et quando autem non sunt tales, ut praesumenda sit in eis ignorantiā, non excludantur a pena legis Cornelie de falsis ex eo, quod dicant, se ignorante, id iure adeo securè eis probi sunt, vt habetur leg. Iulius Claudius citata. Lege senatus, ff. ad legem Cornelie de fal. habetur, quod, cum filius patris testamentum iustus eiusdem patris scripsisset, in quo ipse heres erat institutus, & grauabatur soluere multa legata, & poeta scripisset codicilles, quibus legata renocabatur, quod virtute erat, et sibi scribere, obtinuisse ei veniam pena legis Cornelie à falsis, ut patiens scripisset, etiam si in eodem iuribus, cum quod in iustis patris id fecisset, tum etiam quod integrus viginti quinque annos non impletet, obtinuisseque hereditatem. Arbitror ramen (quamvis ubi id non exprimatur) reiocationem illam legatorum in codicillis iudicatam fuisse nullam, illumq; ab illis abstinuisse, iuxta alia iura citata.

Si testamentum sit perfectum, ita ut integrè sit confectum, & cum debita solemnitate, est in eaque dignitate, ut præteritus, aut exhereditatus, & esto ex quaenam causa nullum reddatur, locum habet pena legis Cornelie de falsis imposita scribentibus in testamento alterius legatum, aut institutione hereditis in euentibus explicatis, idque etiam si legatum testamētum sit nullum, vel quia de re sacra, vel alia alia ratione: fecus autem li testamento, etiam si mancipium, quia non factum perfecit & consummatum est cum requita lenitate. Idem intelligere de codicillo. Ita habetur l. ii. quis legatum, ff. ad leg. Corn. de fal.

Quando filius emancipatus in testamento patris (idem dicerem in testamento matris, cum hodie eodem modo competat, ei successio matris, ac patris, comedite modo fit ei debita legitima in utrumque bonis) scripsit se hereditem, tunc, si in toto id, in quod se scripsi se hereditem, iuste futurus ab intestato erat eidem patris, de aquitate non incidit in pena falsi, ya lidaque est talis institutione. Ita habetur, l. 1. C. de his qui sibi adscribunt. A contrario autem sensu, si pater alium aut filios habebat filios, atque vius eorum emcipatus, propria manu sibi scripsit plus, quam ex eodem patre obtinuerat erat ab intestato, sane reliquie effet nullum, & ille incidet in pena falsi.

Quando si patronus in testamento liberti, aut alius confanguineus testatoris, qui non effet filius illius, sibi in testamento eius scripsisset, quantum obtinuerat ex illo effet, si ille ab intestato dicebatur, tunc in currere in pena falsi, & quod ita scripsisset, effet nullum, vt affirmat glossa ultima, leg. prima, Cod. de his qui sibi adscrib. & habetur, l. si quis legatum, §. vt ff. ad leg. Corn. de fal. Ratio autem est, quoniam non ita arcta debita est reliquias portio in bonis testatoris, sicut filii debentur in bonis suorum patre.

15

Quando is, qui alienum testamentum, aut codicilos, scripsit, alio fe, aut alium scripsisset hereditem, aut legatarium, vel in maiori quantitate quam testator dixisset: tunc de aquitate non incidit in pena falsi, etiam si testator dixisset, ut patiens scripisset, etiam si in testamento patris conferenter, non est cur excusatatio ei admittitur. Ita habetur l. vxori, ff. ad leg. Corn. de fal. Limitarem tamen id contentancem ad eam ipsam rationem, quam textus reddit, nisi legitima causa ex culatione, post scriptum in testamento, ei aduenisset.

Quando is, qui alienum testamentum, aut codicilos, scripsit, alio fe, aut alium scripsisset hereditem, etiam si in testamento eius scripsisset, quantum obtinuerat ex illo effet, si ille ab intestato dicebatur, tunc in currere in pena falsi, etiam si testator dixisset, ut patiens scripisset, etiam si in testamento patris conferenter, non est cur excusatatio ei admittitur. Ita habetur l. vxori, ff. ad leg. Corn. de fal.

16

Quando is, qui alienum testamentum, aut codicilos, scripsit, alio fe, aut alium scripsisset hereditem, etiam si in testamento eius scripsisset, quantum obtinuerat ex illo effet, si ille ab intestato dicebatur, tunc in currere in pena falsi, etiam si testator dixisset, ut patiens scripisset, etiam si in testamento patris conferenter, non est cur excusatatio ei admittitur. Ita habetur l. vxori, ff. ad leg. Corn. de fal.

H 2. inter-

in testato, ex bonis talis defuncti, aut quibus quacunquam alia ratione nocuere. Hæc omnia adiunge ijs, quæ disp. 125. diximus, quibus magis illa explanatur, atque iuxta hæc illa intellege.

17 Quando aliquis censendus sit prohibere aliquem testari, & quod tenetur restituere omnia damna in de subiecta, & in quas peccata alias incidat, dictum est disputatio. 135. §. ex eadem doctrina, & §. qui impedimento, & disputatio. 176. §. non, & rursus infra eadem disputatio. §. quarta, & Disputatio. 178. §. quartus, Iulius Clat. libro quinto sent. §. falsum, numero 36. affirmit, incurtere etiam penam falsi, & puniendum esse extraordianus iudicis arbitrio, citat ad legem Paulus (alias incipit instrumentorum), ss. ad leg. Corn. de falso & multis doctores. Ea tamen lex, neque alia in eo titulo, aut C. eodem titulo ea de re non loquitur, neque haec tenus video unde id probatur.

18 Disp. 169. dictum est de eo, qui rem vendit. duobus, & quod incidat in penam falsi, luctu. l. qui duobus, ff. ad l. Cor. de falso. 1.7. tit. 7. par. 7. Et cum iuria non exprimat peculariem penam pro hoc delicto, ex ipsa deportatione. Lx. 7. citata exprimit, quod si non in perpetuum, sed ad aliquod determinatum tempus iudicis arbitrio in aliquam insulam. Item exigit, si vendens pretium accepit ab utroque emitore, ut hec pena incurritur. Alioquin solū incurtere pena itellionata, ut ibidem Greg. Lopez ait: quæ pena incurrit ex contrahendo alio quoque alienationis eiusdem rei duobus: ut gloria lege qui duobus citata. Iulius Clat. vbi supra, num. 37. & doctores communiter affirmant. Iulius Clatus ibidem subiungit, per contrarium confutatim penam falsi non habere hodie locum, etiam in contra dictu venditionis rei eiusdem duobus.

DISPUTAT. 701.

De alijs criminibus falsi, nempe de supponente partum alienum, & de immisciente indebetis res aliquas, & de ventre falsis mensuris & ponderibus.

S V M M A R I V M .

1 Falsi crimen committit, qui partum supponit, aut ad id vel ad quocunque alius crimen falsi, cooperatur.

2 Falsi de crimine accusare possunt criminaliter uxorem, qui partum supponuit, vir, & qui successuri sunt, excludo eo partum supposito, modo filii non sint tales mulierum nam bi folium possunt agere ciuiliter, ut ipsi partus excludatur, aduersus matrem: aduersus alios vero cooperantes ad id crimen agere possunt criminaliter. Alij vero de populo de eo crimen agere non possunt.

3 Falsi criminis actio ob partum suppositum, cooperatio nemque ad illum supponendum, nullo tempore praescribitur.

4 Falsi crimen qui incurrit partum supponendo, aut ad id cooperando, restituere tenentur in conscientia foro damna omnia subsequenda, & qui ante quos.

6 Falsi crimen incurrit aurifices, qui auro, aut argento, ex quibus arte facta conficiunt, metallum impurius miscent.

7 Falsi crimen incurrit pharmacopola, qui rnum pro

adio pharmaci miscent, & ad quantam restitutio-
nem tenentur.

8 Falsi crimen incurrit qui vulneri sulphureo, que non oportet, miscent, inutiloremque ad bellum reddunt. Et quam acriter puniendi, & ad quam magnam restitutio-
nem tenentur, si ad bellum illum vendant, aut conficiant.

9 Falsi crimen quoniamque incurrit, qui arte facta ex ea, non ut oportet conficiunt, aliqua illis miscendo. Et hoc ac precedencia criminis qualiter hodie puniantur.

10 Falsi crimen incurrit, qui scienter falsis mensuris aut ponderibus vntinuerit. Et multaque circa mensuras ac pondera statuta sunt in hoc regno, ac circa metri modum, & ad quam restitutio-
nem tenentur.

11 Falsi crimen penam qui incurrit, & qualiter sententi-
endi, & quoniamque ad damna inde sequitae tenen-
tur, & non baretas coram tenentur, ac in quo ad-
uersus illas transire debet, menor agroris, editicii,
tritici, ut alterius rei, ponderator, & qui rationes
supponat ac perficit nomine aliorum, si solo, aut scie-
ter falsum referat & ex quanta culpa tenentur.

C Ommittitur præterea crimen falsi, si partus alienus supponatur, fingendo aliquem esse filium alium, cum non sit, sive ab ea fiat, que fingit esse suum filium, cum non sit, sive ab aliquo, qui ad id cooperatur consilio, aut aliqua alia ratione. Cooperantes enim ad crimen quocunque falsi, in crimen falsi, & in penam pro eo statutam, incidunt, ut colligatur ex i. falsi, iuncta. L. qui testamentum, ff. ad leg. Corn. de falso & habeatur in calce. l. 3. titulo 7. par. 7. refue ex se est perspicua. Cum verò pro hoc crimen nulla peculiaris pena statuta sit in iure, incurritur pena ordinaria, de qua initio Disputationis præcedentis habitus est ferme. Ita Anton. Gomez. l. 84. tauri. numero 12. Neque refert, quod l. 1. C. ad leg. Corn. de falso. dicatur, eam, quæ de crimine partus suppositi accusatur, fabice capitii culpium: quoniam deportatio, cum bonorum confusione, inter capitales penas computatur.

Mulier, qui partum supponit viro suo, dicens ex illo esse conceputum, acculari criminaliter potest ad penam legis Cornelie de crimen falsi, si viro suo, ut que ab hereditibus viri, qui non fint filii talis virorum, & successuri sunt ei viro in bonis illis, excluso eo, de quo contendunt esse partem suppositum: reliqui vero accusare non possunt eam mulierem de crimen falsi: unde hoc falsi crimen exceptum a reliquis, non quoniam de populo possit de illo accuse. Ita habetur l. leg. Cornel. 2. §. de partu. ff. ad leg. Corn. de falso. l. cu suppositi. C. cod. ti. & l. 3. tit. 7. par. 7. Fili vero, si fint eisdem matris, poterunt quidem agere ciuiliter, ut partus suppositus ab hereditate per traxi matris, excludatur: non verò criminaliter, ut mater pena legis Cornelie de falsis puniatur, idque propter reuteritatem, quam filii parentibus suis debent, aduersus alios tamē cooperatores ad id crimen agere possunt criminaliter. Ita habetur l. lumen. ff. de partu. falsi. C. ad leg. Cornel. de falso. & l. 3. tit. 7. par. 7.

Vtrum autem, si partus, qui suppositus contendit, impubes sit, debet causa diffiri vltus ad tempus pubertatis illius, quatenus de statu illius agitur, & de impedienda missione illius in possestionem bonorum patris, cui is partus suppositus contendit. Legem, quæ copiose ea de re Disputatio. 6.37. nobis sunt dicta, lex prima, C. ad legem Cornel. de falso. fatis perspicue definit causam criminalis aduersus matrem, differendum non esse vltus, ad pubertatem filii, eo intuitu, q. sententia aduersus

fus eam prædicare possit filio impuberi, quoad bona patris, cui suppositus fuisse conteditur. Et reditrationem textus ille: quoniam, cum agatur depe na capitali imponenda matri, si probetur aduersus eam, supposuisse eum partum, credendum est, quod diligenter causam defendant, & quod non permettet praesudicium tali partui circa bona patris, cum tamē lu detramento. Dicendum verò est, contentane ad gloriam ibi, & ad ea, qua Disputatione citata dicitur. Propter statum quidem acque emolumen-
tum filii, differendum non esse causam criminalis aduersus matrem, quatenus præcisus agitur de matre punienda, deque matris incommode nilominus, nisi luce clarius ex probationibus aduersus matrem constet, partum verè fuisse suppositum, (quando enim id aperte constaret, locum non haberet Carbonianum edicium, de differenda causa statutus, & de ventre, ant sobole iam nata, mittenda in polleffio nem bonorum patris defuncti, ut disputatione citata dictum est) causam peragri aduersus matrem, non impide, quoniamus causa itatus filii differatur vltus, ad talis filii puberetatem, & quod modo disputatione citata explicato, in possestionem bonorum patris mitetur.

4 Hoc loco est obserandum. Actionem criminalem ad puniendum crimen partus suppositi ex lege Cornelie de falsis, nullo tempore prescribi, sed semper intentari posse aduersus delinqüentes statutis, vt constat ex. l. qui falsam. §. accusatio. ff. ad leg. Corn. de falso. Unde, si post multitudinem defunctarum, quæ partum suppoluit, & quæ principali sunt in eo delicto, tempore quocunque superfluitus sint aliqui ex ijs, qui cooperari possint, aduersus illas, aduersus illas, qui posset criminaliter eo modo, quo paragrapho præcedente dictum est, agi posse aduersus eam, cum eam partum, tanquam suum, marito suppoluit, neque id est differendum propter statum impuberis suppositi, ut habetur. l. licet. ff. de Carbon.

5 Qui partum supponit, aut vltis fiat, cooperatur, dubium non est, restituere vel crimen omnia inde subiecta, legitimis alioquin hereditibus, vel quibuscumque alij, idque in foro conficiunt ante vilam latam tentantur. Cooperans verò tenetur locum in defectu causa principalis supponendum ita partum. Mandans vero tenetur primo loco ad eam restituere, ionem ante omnes alios, coquere restituere, & cetera obligatio exterritorum. Ex dicendo verò tracta. 3. dum ferme erit, quoniam, & quantum, restituere nece-
ssariorum, quæ concepit ac peperit ex adulterio, fa-
cili intelligetur, si quid in particularia ad dictum hoc loco erat, circuquantitate, & modum, restituendi ob partum ita suppositum, quando de eo delicto in foro exteriori non constat.

6 In crimen item falsi, incidenti aurifices, qui auro, ex quo arte facta conficiunt, immiscent alii minores, ruris valoris metallum. Et tenebunt illi argento immiscent metallum inferioris valoris. Ita habetur. l. leg. Cornel. 1. i. prim. ff. ad leg. Corn. de falso. l. 4. tit. 7. par. 7. Quot autem carcerum esse debet in hoc Regno aurum arte factorum, que vendenda conficiuntur, ut prius plus alterius metallis arte factis mi-
scerent, in hoc crimen incidenti, nullum est in materia de cambijs. Vbi etiam expicatum est, quæ arte de-
beat argento arte factorum, & explanante sunt penas in hoc Regno statura ijs artificios: qui ex auro, aut ex argento magis impuro arte facta conficiunt. Quando autem aliquis in hoc Regno tra-
deret aurifici auro, magis purum, quam hi, ex quo ipsi tenentur arte facta conficiere, ut arte factum ex auro puriori ipsi conficeret, atque aurifex derale-
ret de puritate illius, sibi virgando partem eius au-
sti, & reliquo immiscendo tantundem ponderis ex Tom. III. Pars Posterior.

alio metallo, quantum si bī ex auro vltur patet, tunc tūrū committeret, & in crimen falsi incidere, cetera arte factum non haberet impurus aurum, quoniam le-
ge fit præscriptum, ut habeat arte facta ex auro, quæ in hoc Regno vendenda exponuntur.

Lex 4. citata, etiam in crimen falsi incidere statuit eos pharmacopolas, qui medicinas, & res alias, que ad plorū ministerium spectant, conficiunt, per miscendo in illis res quasdam minus viles, loco ea-
rum, ex quibus confitare, iuxta ipsorum artem, ac me dicorum præscriptum, debebant. Atque in exemplū adhibet, vt si vbi faciat apponere debent, mel apponant: longè autem magis incident in idem cri-
men, ac quicunque puniri debent, si permisceat res alias minus proficias ad sanitatem consequendā, & quæ plus nocere possunt; tenebuntur quæ in conscienti-
tiori ad restitutio-
nem, non solum eius, quod minus valent, quam sit primum, quod pro eis acceptur, inō & totum primum, si res illæ iniuste sunt ad finem, ad quem pertinet, ac emuntur; sed etiam damnationem, quæ ininde subiecta, prologationis ea de causa mortis, expensarum, atque aliorum dannorum, inde subiectorum, tum in rebus externis, tum etiā in corpore ac salute. Atque hæc attendere debent cōfessari, dū pharmacopolarum confessiones audiunt, eaque diligenter examinare debent, pharmacopolas quæ admonere debent, quantum periculi ac culpe in eiusmodi criminibus sit, & quanta ex eis restituen-
di obligatio confusat.

C In idem crimen incident, qui puluerem sulphureum, conficiunt ac vendunt, & quo plus lucentur, illi non immiscent, quæ necessaria sunt, vt sit acris & viles ad bellum. Atque si ad bellum eum ita conficiant ac vendant, nō solum incident in crimen, falsi tenentur, quæ ad restitutio-
nem grauissimorum dannorum, quæ ininde re publica ac militibus sequitur, sed etiam, tanquam hostes ea in parte re publice, efficiuntur.

D In idem crimen incidunt, qui puluerem sulphureum, conficiunt ac vendunt, & quo plus lucentur, illi non immiscent, quæ necessaria sunt, vt sit acris & viles ad bellum. Atque si ad bellum eum ita conficiant ac vendant, nō solum incident in crimen, falsi tenentur, quæ ad restitutio-
nem grauissimorum dannorum, quæ ininde re publica ac militibus sequitur, sed etiam, tanquam hostes ea in parte re publice, efficiuntur.

E Si tamē eiusmodi artefacta ex cera impura minus cōfecta ita vendenda exponuntur, ut emptores intelligent, quæ certi cōfident, recte Gregorio Lopez. leg. quarta: cetera sit, non incurtere penam falsi, neque ea de caula esse puniendo: eo quod nullum crimen committan, idque falsis aperte innuit viuunt lex ipsa. 4. citata, & quandocunque res aliqua ei venditur, qui tali qualiter sit confecta: quibuscque materialibus conseruit. Quamvis autem commemorati tota hoc. §. quin & §. p̄cedente, & alii similes, crimen falsi suo modo committant, dignique pena sint: cedunt tamen non esse in more possumus; ut penam ordinaria, pro crimen falsi statuta, puniantur, fed pena ac bittaria, prout iudex expedite indicaverit, attinge qualitate de dicti, attentus, quæ alij circumstantijs conseruentibus, puniuntur, vel penam legibus priuatis Regnum statuta, si que talis statuta alij cōficiant. Qui tamen inutilem puluerem sulphureum ad bellum conficeret ac traderet, & qui multum ei barjis aliquid faluti eorum nocuum admiseret, etiam si id efficeret, non animo nocendi, sed lucrandi, sanè vltimo supplicio effici plectendus, nēdum pena deportatio-
nis, aut loco illius, tritemū: quandoquidem grauissimum damnum eo suo deficit to-
ti re publice infert.

F Qui vltur falsis ponderibus, aut mensuris, emendos, aut vendendo, (intellige, vel permittendo) si sciens id efficiat, in crimen incidenti, atq. de iure communis puniatur dupli penas, præcisæ danni, quod

monetam cudentes puniuntur, unde, cum postea, l. A. 2. iancitum sit, ut cudentibus falsam monetam committentur omnia bona, & insuper exurantur: sanè ea dem pena flatura, censetur cooperantibus, ut falsa moneta evadatur.

3. Dominus dominus, in qua falsa moneta cuditur, etiam si ignoraret ea cudi, amittit dopum sifco, qui punitur negligentiā id sciendo ac detegendi. Excipitur, nisi tam longe fuerit absens, ut scire id non poterit, aut nisi continuo, ac id scierit, illud detegrit, antequam ab alio sit denunciatum: in his enim duobus cūtientibus non amittit dominus sifco. Item excipitur, nisi dominus sit aliquis vidua, aut pupilli: vidua quippe, si ignoraret in sua domo eam monetam cudi, et si absens ab eo loco non fuerit, dominus suam non amittit sifco: fecus vero si id sciret, neque detexerit, antequam ab alio id denunciaretur. Pupillus item, etiam si sit in ea cudi falsam monetam, non amittit suam domum sifco. Tuto vero illius, nisi sit longe absens a loco ubi est ea domus, est rem ignora, punitur ut solut sifco, quantum ea domus estimabitur. Si tamen continuo, ac rem scierit, id detexerit, antequam ab aliis cūtientibus denunciatur, evadit eam punitur, et per cooperatorem ad id crimen, si tamen proximus non sit pubertatis, quia non excedit decem annos cum dimidio, nullam incurrit penam. Hæc habentur. l. C. de falso monet. & l. vlt. tit. 7. par. 7. atque, cum communī doctorū sententia, affirmat Gregor. Lopez. ibi. Anto. Gom. nu. 1. citato, & Couar. vlt. citato, nu. 3.

4. Qui eam falsam monetam cudit, quia non expeditur in prouincia principis, in qua cuditur, quia ibi in commercijs non admittitur, ut si in Gallia Hispaniarum cūtientibus non admittitur, et in eis transporthe in Hispanias, deprehensus in eo celi in Gallia, non punitur, regna ordinaria cūdētūm falsam monetam, sed extraordīnaria: fecus autem in Hispanias, si in eis comprehendatur eam aportando ac infundendo. Ita Couar. nu. 4. citato cum alijs, quos referit.

5. Quando aliquis falsam monetam cudit in loco recognoscere superiorum, in quo tamē preferentiōne immemorabili, aut principis supremi priuilegio, ius est cūdētūm monetam autoritate domini eius loei, aut eius communitatū, tum communis doctorū sententia, quam refert Couar. nu. 4. citato, affirmat, ita cudentibus falsam monetam in eo loco, incurrere quidem penam capitalem ob id crimen in eo loco patratum, eam tamē esse ordinariam deportationem pro crimine falli, quia inter capitales penas connumeratur. Atque de ea pena intelligunt legem. l. C. de falso monet. Restē vero Couar. ibi. lib. viii. in lege illa non esse fermonem de crimen patrato in tali loco, sed de crimen patrato adiutoris principis, aut rempublicam, non recognoscētūm superiorē. Quod si in loco recognoscētūm superiorē fit tale ius cudentibus monetam propria autoritate domini, aut communitatū eius loci, dicere, si in eo sit statum decernens penam cudentibus falsam monetam in eo loco, tali statuto esse standūm, aut constitutūm eius loci puniendū tale delictūm.

6. Qui falsam monetam cudere est agressus, si, penitentia ducētū, defterter antequam eam formauerit, euneum ei adhibuerit, abfolluit, hoc est, deprehēsus non punitur. I. qui falsam, ff. ad leg. Corn. de falsis, & affirmat Couar. in Clem. si furios. par. 2. in initio. nu. 6. Secus autem, si deprehendatur id factō ag grediebas, aut aggrediebas, neque confiteri illum penitentia delictile: tunc enim punitur. Vtrum autem puniendus sit tunc tota ordinaria pena, si nulla pecunias adhuc perfecte formauerat. Fortasse pars affirmans est uera, & saltē puniendus est pena extraordīnaria iudicis arbitrio imponēdi. Legē Couar. n. 6. citato.

Accusans aliquem de crimen falso moneta, et si id non probet, non tenetur de calumnia. Ita habetur. l. C. de falso monet. iuncta glos. ibi, & affirmant Pan. c. quando, de iureiu. nu. 4. & alijs. Item qui de tegit cudentem falsam monetam, præmio debet per iudicem affici. Ita habetur. l. 2. C. co. t.

Qui monetam tondit, (cerceras nostri dicunt) radit, linam à nostris appellat, & sub nomine de cercerar comprehendit, et enī cencēratur detrahēre de pondere iusto, quacunque ratione, poſquam moneta autoritate publica facta sunt. aut inquit, auro faciliſ, vt autem apparet, cum sit inferioris metalli: qui, inquam, aliquid horum efficit, si homo liber sit, de iure communis besijs subiectus, si vero sit mancipiū, ultimo supplicio afficitur. Ita habetur. l. quicq. que. ff. ad leg. Corn. de falso, & affirmat communis doctorū sententia, quam referunt ac sequuntur Panot. nu. 4. citato, Ant. Gom. l. 8; tauri. nu. 4. Couar. cap. vlt. citato, num. 5. Greg. Lopez. l. 9. citata verbo cencērare, & verb. tingere, & Iul. Clar. S. falsum ci tota. num. 47. Quo loco obferua, qui ita tingunt monetas aureas, ut interius habeant vel argennum, aut impuris aurum, & in exteriori parte habeant purissimum aurum, ut aliquando audiūt deprehensum iūfī in Lulitania in conficitur quibulfam ducatis de diez, quos ibi portugues vocant, los, cum falsas cūdētūm monetas, incidere in peccatum legis. l. C. de falso monet. Obseruat tamen Couar. penam legis quicunq. que relata, solūtū habere locum in tendente, aut rātētū monetas aureas, vel tingente auro monetas metalli inferioris, ut apparcent aureas: quoniam de his tantum monetas ferro est. l. quicunque, ut patet legem illam intuenti: qui vero tendent, aut radiunt, monetas alias, vel illas alteri tingunt, punitur de iure communis, vel peccata falso ordinaria, vel arbitrio iudicis pro qualitate delicti. Lex huius Regni. 9. tit. 7. par. 7. de rōtētē, vel radiētē, aut etiam tingētē te quouis modo, quacunque monetas, loquitor, & statuit, eum punicendum peccata Regis arbitrio imponebita, ut patet eam legem intuenti, affirmantq. Gregor. Lopez. tit. 1. lib. 5. noua collect. peccata mortis, & confitacionis omnium bonorum, statuta est ei, quia cencērare las monedas deles Reyno, & consentiunt. Gregor. Lopez. l. 9. citato, & Ant. Gom. nu. 4. citato.

Quis, scilicet falsam expendit monetam, si illa plū beatit, aut flannea, incidit in peccatum ordinariam legis Cornelia de falso, quia habetur. l. 1. S. vlt. eis tituli, ut habetur aperte. I. legē Cornelia. l. ff. eod. titi. Si autem sit alterius metalli, punitur mitiori pena ex traordīnaria iudicis arbitrio imponenda, ut ex codice textu, argumento a contrario sensu, colligit, ac affirmat ibi Barto. & affirmant plerique alijs, quos referunt ac sequuntur Panot. c. quanto, de iureiu. nu. 5. Couar. nu. 4. citato. S. fed si quis, Ant. Gom. vbi supra. nu. 5. & Iul. Clar. S. falsum citato. num. vlt. Referunt tamen Salycetum & Hippol. affirmare, pena ordinaria vniuersitatem punitis, qui quamcumque monetas falsam scienter expendit, efficere id recipiunt in praxi. Notant vero Couar. & Ant. Gom. l. 1. qui falsam expendit monetam, indicaverit, à quo illam accepit, præsumi ignoranter eam expendisse, argumento. l. maiorem. C. ad leg. Corn. de falsis, excularique prouide à peccata, mihi aliunde confit scientiam, et effe falsam, illam expendisse, si vero nō indicaverit, à quo illam accepit, præsumi scienter illam expendisse, ac prouide punita ea pena. Hodie vero in hoc Regno. l. 64. tit. 24. lib. 5. noua collect. sic de hac re iancitum est: Porque es de creer, quia no auria falsadore de moneda, si no habaffen personas que gelas recibeſſen, y diſtribueſſen enganagamente entre las personas, quia no la concion, porende ordenamos y mandamos, que ningun cambiador ni otra persona por re ciba

ciba ni tenga en su casa, ni en su cambio, ni en su tienda, ni en su trato, moneda de plata, ni de oro, ni de rellon, cō los cuños de sus nombrados, que no sea labrada en qualquier de las dichas nuestras feste casas, donde agora mádamos labrar, o de la que hasta aqua sea labrada en ellas ni monedas estrangeras de falsa ley, mála de pago, ni en cambio, ni en otra manera alguna, no pena, que qualquier que lo contrario biziere, se desfiera o de nuestros reynos por cuatro años, y démas pierda la mitad de sus bienes. I. se la mitad para la nuestra camara, y de la otra mitad para el aciador, y la otra mitad para el clerc, y executor que lo sentenciare y execute re. Y mandamos a todos, y a qualquier cambiadores, que cada y quando que qualquier persona les diera alguna moneda falsa, quer sea de los nuestros reynos, o de fuera dellos, que luego antes que llega de su poder la corte por medio, y la entrevea a las infiencias, donde offere acacere, paga que luego la quemé publicamente. Pero si an tes que fuere tomado contra la moneda, effeque la trae, o latiente, desubiere a la infiencia y regimeno donde le fuere dada, y nombrare la persona que gela los, y fuere tal al persona de que verdaderamente le puede presumir que no conoce la dicha moneda, que en qualquier de eos casos sea quota de la pena de juicio contendida: cosa tanto, que luego en contineate que lo supiere entrevea la tal moneda falsa, las infiencias y oficiales del lug ar donde fuere vallada, para que la quemen luego publicamente, y dende en adelante no la traigan.

Qui falsam monetam cudi, letatiter peccat, etia si iniſt ponderis ac materia eam cudit. Quoniam in re graui iuri principis supremi preiudicium. Et quoniam, si principis inde aliquod emolumētum iniſt erat percepturus, in re ipsius iuriū fidūlū, atque ad sumptū publicos, iniſtēt eum illo deraciat. Vnde tenetur id illi in conscientiā vero restituere quod iniſtēt eum illo priuateri. Quid si inde etiam priuatis detrimentum obueniat, ut qui pecunia illa, tanquam verē falsa, quia talis ex parte forma, est interdicta, atque vel minoris valoris ea de causa constituitur, vel solūtū retinet valorem metallo, quo constat, utique id etiam detrimentum tenetur priuatis restituere in conscientiā & exteriori foro.

Quando autem moneta non contat spūtate me talijs quo confite debet, aut non est tanti ponderis, quanti esse debet, vel quia à principio ita fuit cuia, vel quia postea de pondere est detracitum tonisone, aut abrasione, tunc relictum in super est communis re publica: quod particularis, qui id dannum non paffi, totum detrimentum inde eis lequitum: si constare potest, qui in particulari id dannum non paffi, cīs est restituum, singulis quantum vnuquisque corum in particulari est patiens. Si vero constare non potest, in undūcum est tantundem in re que creditur vtilis eidētū particularibus futura, colisque contentos fore, vt, quando res singulis in particulari restituti non potest, pro quantitate danni, quod vnuquisque accepit, eo modo restituir. Quod si nihil tale occurrit, restituum erit id totum pauperibus, aut in fundendum erit in aliquo opere pro animabus eorum, quibus id debetur.

Quod artetur ad eos, qui culmodi monetas defraudatos spenderunt, poſquam eis tradit ab illis sunt, qui id extēm circa illas committerunt, diffingendum est. Quoniam, si bona fide illas accepit, etiam tamen debet vtor plantæ, quem habebat bi dclata ante quā condūset, nisi suo ingressu tantundem danni dedicerit. Reliqua defraudatos extrahit polunt, & quod interdīxit ad competat, modo solvantur dannum eis datū suo ingressu, & extractione, aliquo relinquunt debet domino prædicti.

6. Damnum infectum, vt solvantur, si sequatur petiti debet coram iudice pro tribunali edenti, vt de eo caueatur, nec sufficiat peti extra iudicium. Si tamen dominus reis, unde timerit, caueat extra iudicium, solvantur, aut in hoc regno nuda promissione, solvantur eis. Et obligatio tunc est in foro conscientiae, et loquitur aitatio aut promissio probari non posset.

7. Damnum infectum, i qui si caueri petat, toties de calumnia iurare debet, quoties id petat. Et quid de procuratore, quando per procuratorem id petat.

8. Damnum infectum si procurator aliquis, et cuius est procurator, caueri petat, cauedum ei est, modo procurator

et talis pecunia, nec tenetur ratione iniſtēt acciptionis, aut alienationis talium monetarū, excusantes bona fide, probabilique sua ignorantia. Si vero eis constat, aut constare possit, quis inde damnum accepit, in hoc senſu tenetur id illis refaciere, quod, qui proxime eas pecunias illis tradidit, tenetur illis restituere, quantum minus ille valebat, eis vero teneret proximior immediatus, & ita consequenter, donec ad ipsum deceniat, ipi vero tenetur, qui ei immediat illa dedit. Si vero mala fide, et consupst, tenetur omnino restituere, quod minus valebat, ei quidem, qui vitium reperitur in damno, si constat quis ille sit, aliquo pauperibus, pro animali illius: eo quod ipse, ita scienter illas alienando, cauſa, aut conceſſa, iniſta fuit talis damnum: ipi vero tenetur restituere, qui proxime eas pecunias ipsi tradidit, si in entoto valore eas ipsi tradidit. Lege quoad hæc Nauar. in Manu. c. 17. a. nu. 167. & Sylvest. verb. fallarius a q. 6.

D I S P V T . 703.

De damno infecto, quod iura vocant, hoc est, quod nondum est factum, sed pendet in futurum.

S V M M A R I V M.

1. Damnum infectum quid.

2. Damnum si equatur ex ruina domus, aut alterius rei que quid est pafſus in reſta, caueri fibi de eo petierat, dominus domus, que corravit, ad nibile eteneto, si illi relinquat ruderum, et que corrivit ac dñnum id dñe: ut neque tenetur ea extrahere. Quid si extrahere illa vellit, tenetur omnia omnino extrahere, & solvere dannum datum, & canere de dannō ex illorum extractione.

3. Damnum quid est pafſus, si negligens non fuit in pafſo, et fibi caueretur, sed legitimo impedimento absentia re publice cauſa, et non pafſus, aut petuit, & ante am intim arcuit partis, dominus corravit, sic tenetur dominus domus, que corravit, vel extrahere, et redire omnia, & solvere dannum datum, vel relinqueret solum domus, que corravit, & partes illius, quia non corrivit ei, quid dannum est pafſus.

4. Damnum ex ruina quando aliqui homini obuenient pafſi, index ex officio tenetur precipere dirimi id, in id dannum innimes, aut ita fulci, ut id pericula tunc ceſſet.

5. Fluminis vī ſolata fuerit, planta in predium alicium, et ibi coauerit, aut defraudatos fuerit crūdūlū terræ, cedit domino prædicti, nec extrahit pafſi. Solū tamen debet vtor plantæ, quem habebat bi dclata ante quā condūset, nisi suo ingressu tantundem danni dedicerit. Reliqua defraudatos extrahit polunt, & quod interdīxit ad competat, modo solvantur dannum eis datū suo ingressu, & extractione, aliquo relinquunt debet domino prædicti.

6. Damnum infectum, vt solvantur, si sequatur petit, debet coram iudice pro tribunali edenti, vt de eo caueatur, nec sufficiat peti extra iudicium. Si tamen dominus reis, unde timerit, caueat extra iudicium, solvantur, aut in hoc regno nuda promissione, solvantur eis. Et obligatio tunc est in foro conscientiae, et loquitur aitatio aut promissio probari non posset.

7. Damnum infectum, i qui si caueri petat, toties de calumnia iurare debet, quoties id petat. Et quid de procuratore, quando per procuratorem id petat.

8. Damnum infectum si procurator aliquis, et cuius est procurator, caueri petat, cauedum ei est, modo procurator